

ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЉУДСКА ПРАВА

ДРУГО ОДЕЉЕЊЕ

ПРЕДМЕТ ДАМЊАНОВИЋ против СРБИЈЕ
(Представка бр. 5222/07)

ПРЕСУДА

СТРАЗБУР

18. новембар 2008. године

Ова пресуда ће постати правоснажна у околностима предвиђеним чланом 44. став 2 Конвенције. Могуће су редакторске промене.

У предмету Дамњановић против Србије,

Европски суд за људска права (Друго одељење), на заседању Већа у саставу:

Francoise Tulkens, *председник*,
Ireneu Cabral Barreto,
Vladimiro Zagrebelsky,
Danute Jočiene,
Dragoljub Popović,
András Sajó,
Isil Karakas, *судије*

и Sally Dolle, *секретар Одељења*,

после већања на затвореној седници одржаној 21. октобра 2008. године,
изриче следећу пресуду, која је усвојена на тај дан:

ПОСТУПАК

1. Предмет је формиран на основу представке (бр. 5222/07) против Србије коју је Суду поднела по члану 34 Конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту звана “Конвенција”) држављанка Србије, гђа Весна Дамњановић (у даљем тексту звана “подносиатељка представке”), дана 22. јануара 2007. године.

2. Подносиатељку представке је заступао г. С. Митић, адвокат из Пирота. Владу Србије (у даљем тексту звана “Влада”) заступао је њен заступник, г. С. Царић.

3. Председник Већа је представки дао приоритет у складу са Правилем 41 Пословника Суда.

4. Подносиатељка представке се жалила на неизвршење привремене мере за старатељством над децом, као и због каснијег пропуста тужене државе да изврши правоснажну пресуду ради старатељства над децом.

5. Суд је 9. јануара 2008. године одлучио да представка буде достављена Влади. Према одредбама члана 29 став 3 Конвенције, такође, је одлучено да се основаност представке разматра заједно са њеном допуштеношћу.

ЧИЊЕНИЦЕ

I. ОКОЛНОСТИ ПРЕДМЕТА

6. Подносиатељка представке је рођена 1967. године и живи у Обреновцу.

A. Увод

7. Подносиатељка представке се 1994. године удала за Д. С. (тужени). Њихове кћерке А и Б (деца) рођене су 1996. године, односно 1998. године.

8. У априлу 2003. године подносиатељка представке се одселила, заједно са децом, у кућу њених родитеља у Обреновцу.

9. Подносиатељка представке је 7. априла 2003. године поднела тужбу Општинском суду у Пироту ради развода брака, старатељства над децом и

издржавања деце. Подносиатељка представке је, такође, тражила привремено старатељство над децом до завршетка парничног поступка.

10. Тужени је 14. августа 2003. године вратио децу у Пирот.

Б. Права подносиатељке представке на привремено старатељство над децом

11. Општински суд је 5. септембра 2003. године усвојио привремену меру старатељства коју је тражила подносиатељка представке.

12. Окружни суд у Пироту је укинуо ову одлуку 26. децембра 2006. године.

13. Општински суд је поново 13. јула 2004. године усвојио тражену привремену меру и истом изричито наложио туженом да децу преда подносиатељки представке до завршетка парничног поступка.

14. Општински суд је 4. августа 2004. године наложио извршење ове одлуке.

15. Окружни суд је 15. септембра 2004. године потврдио одлуку Општинског суда од 13. јула 2004. године.

16. У међувремену, 30. августа 2004. године, судски извршитељ, неколико полицајаца, представник Центра за социјални рад и подносиатељка представке су дошли у кућу туженог, тражећи предају деце. Тужени је, међутим, очигледно одбио да испуни овај захтев, па је везан. Деца, која су том приликом предата подносиатељки представке, почела су да плачу и ухватила се за туженог.

17. Општински суд је 5. новембра 2004. године прекинуо извршни поступак пошто су се деца супроставила повратку код подносиатељке представке, а сама подносиатељка није могла да „их узме силом“.

18. Општински суд је 22. новембра 2004. године укинуо ову одлуку.

19. Подносиатељка представке је 14. априла 2005. године затражила да се извршење привремене мере старатељства, која је донета 13. јула 2004. године, заиста спроведе.

20. Општински суд је истог дана донео одлуку да се туженом дају три дана да добровољно испоштује ову меру и додао да ће, ако то не уради, морати да плати новчану казну у износу од 150.000 динара, што је у то време било око 1.740 евра.

21. Општински суд је 28. јуна 2005. године у другом већу укинуо одређену новчану казну, али је потврдио остали део одлуке.

22. Општински суд је 5. октобра 2005. године опет донео одлуку да тужени мора да испоштује привремену меру старатељства у року од три дана, и приметио да ће казна, ако до ње дође, тада износити 5.000 динара, што је у том тренутку било око 58 евра.

23. Тужени је 11. новембра 2005. године дошао у Општински суд са децом и адвокатом, а да о томе није унапред обавестио ни подносиатељку представке ни сам суд. У таквим околностима суд није могао да позове подносиатељку представке, а њен адвокат је већ био ангажован неким другим неодложним послом. Деца су изјавила да желе да остану са туженим, па је Центар за социјални рад, у свом делу, одбио да у томе учествује без присуства подносиатељке представке.

24. Општински суд је 18. јануара 2006. године изменио своју одлуку од 5. октобра 2005. године и опозвао новчану казну „зато што је тужени показао намеру да без противљења испоштује привремену меру старатељства“.

25. Општински суд је 7. фебруара 2006. године одложио унапред заказану предају деце пошто тужени, иако уредно позван, није лично дошао.

26.Привремена мера старатељства од 13. јула 2004. године изгубила је значај 2. марта 2006. године, када је пресуда парничног суда постала правоснажна (види ставове 30 и 31 у даљем тексту).

В. Парнични поступак (развод, старатељство и издржавање деце)

27.Општински суд је 23. децембра 2004. године развео брак подносиоце представке, доделио јој искључиво старатељство над децом и одредио права туженог на одржавање личних односа.

28.Окружни суд је 3. марта 2005. године делимично укинуо ову пресуду и наложио поновно суђење.

29.Показало се да је после тога Општински суд одржао девет рочишта и од Центра за социјални рад добио стручно мишљење, које потврђује да подносиоце представке треба доделити старатељство над децом.

30.Општински суд је 26. октобра 2005. године поново пресудио у корист подносиоце представке. Њој је досудио старатељство и издржавање деце, док је тужени добио широко право одржавања личних односа, па му је наложено да преда децу „у року од 15 дана од датума када ова пресуда постане правоснажна“.

31.Окружни суд је 2. марта 2006. године потврдио пресуду Општинског суда по жалби.

Г. Извршење парничне пресуде

32.Општински суд је 11. априла 2006. године наложио извршење горе наведене правоснажне пресуде. Тужени је посебно обавезан да ће платити новчану казну ако децу не преда у року од три дана од пријема овог решења.

33.Тужени је 12. маја 2006. године затражио да се извршење одложи с обзиром на чињеницу да школска година још није била завршена.

34.Окружни суд је 5. јуна 2006. године потврдио решење о извршењу од 11. априла 2006. године.

35.Општински суд је 29. јуна 2006. године одбио захтев туженог од 12. маја 2006. године, али му је дао рок од још три дана да преда децу.

36.Подносиоца представке је 17. јула 2006. године послала још један захтев Општинском суду, тражећи да се извршење правоснажне пресуде у питању заиста спроведе.

37.Општински суд је 24. јула 2006. године наложио туженом да плати новчану казну у износу од 150.000 динара.

38.Окружни суд је 13. новембра 2006. године укинуо ову одлуку и вратио предмет нижој судској инстанци на поновно разматрање.

39.Општински суд је 27. новембра 2006. године одржао рочиште. Том приликом тужени је изјавио да је спреман да поштује правоснажну пресуду о старатељству над децом која је донета у корист подносиоце, али је указао да сама деца не желе да са њом живе. Подносиоца представке је затим предложила да се предаја деце одмах изврши и приметила да је Центар за социјални рад за то најбоље место. Тужени је, међутим, одбио да децу доведе у Центар за социјални рад, али је очигледно прихватио да се то обави код његове куће. Подносиоца представке је, као одговор на то, ургирала код суда да новчано казни туженог како би га приморао да преда децу у складу са

поступком предвиђеним законом. Суд је коначно прихватио овај предлог и наложио туженом да плати новчану казну у износу од 150.000 динара.

40. Окружни суд је ову одлуку потврдио 4. јуна 2007. године.

41. Општински суд је одложио рочиште заказано за 28. септембар 2007. године зато што тужени није био уредно позван.

42. Општински суд је 18. октобра 2007. године одложио још једно рочиште. Он је истакао да тужени, иако уредно позван, није дошао и да, с обзиром на некооперативан став туженог, Центар за социјални рад није могао да да мишљење о томе како тачно треба обавити предају деце.

43. Подносиатељка представке и њена деца су се састала у Центру за социјални рад 5. новембра 2007. године, 9. новембра 2007. године, 13. новембра 2007. године, односно 19. новембра 2007. године. Ови сусрети су били веома успешни, а деца су „прихватила подносиатељку представке иако са њом нису дуго имала контакт.“ Центар за социјални рад је и поред тога приметио да деца још нису у потпуности спремна за предају и препоручио да овај поступак буде постепен.

44. Даље је одлучено да ће деца са подносиатељком представке провести викенд од 23. новембра 2007. године, али се то очигледно није никада остварило због неспремности туженог да сарађује.

45. Општински суд је изгледа 4. децембра 2007. године донео одлуку против раније заказане предаје деце силом. Уместо тога је затражио додатну помоћ Центра за социјални рад.

46. Општински суд је 4. фебруара 2008. године заказао предају деце силом за 21. фебруар 2008. године.

47. Деца су лично саслушана у Општинском суду 21. фебруара 2008. године. Оба детета су изјавила да би желела да одржавају контакт са подносиатељком представке, али да више воле да наставе да живе са туженим.

48. Општински суд је истог дана одлучио да прекине поступак одузимања деце док једна од странака не затражи његово обнављање. Он је то учинио на основу споразума постигнутог између странака и наложио да се подносиатељки представке дозволи да се састаје са децом. Суд је даље приметио, између осталог, да је подносиатељка представке већ могла преузети старатељство над децом, али је очигледно одустала од тога због њихове очекиване реакције.

49. Подносиатељка представке се са децом састала 29. фебруара 2008. године, 3. марта 2008. године и 10. марта 2008. године.

50. Подносиатељка представке, односно тужени, су 21. марта 2008. године и 3. априла 2008. године затражили обнављање извршног поступка.

51. Општински суд је 2. априла 2008. године заказао предају деце силом за 17. април 2008. године.

52. Представник Центра за социјални рад је 17. априла 2008. године изјавио у Општинском суду да децу треба предати подносиатељки представке, јер су имали довољно прилике да са њом поново успоставе контакт. Сама деца су изјавила да би желела да остану код туженог и да наставе да се виђају са подносиатељком представке. Судија је затим из суднице удаљио туженог и адвоката странака, како би олакшао неформални разговор између деце и подносиатељке представке у присуству представника Центра за социјални рад. Отприлике после једног часа рочиште је настављено. Једно дете је изјавило да жели да остане код туженог, а друго „да не зна шта да каже“. Подносиатељка представке је стога предложила да се физичка предаја не обави одмах и да се закажу њена даља виђања са децом. Судија је онда одлучио да децу треба

физички предати подносиољки представке. Међутим, због противљења деце и поновљеног захтева подносиољке представке да се прво одрже додатни припремни сусрети, судија је на крају заказао неколико таквих сусрета и прекинуо поступак извршења.

53. Деца су се сусрела са подносиољком представке 26. априла 2008. године и 4. маја 2008. године, али су очигледно и после тога наставила да живе са туженим.

Д. Кривични поступак против туженог

54. Војни суд у Београду је 8. марта 2004. године нашао да је тужени, официр војске, крив за отмицу деце и осудио га на казну затвора од шест месеци, условно на годину дана. Врховни војни суд је 26. јуна 2004. године потврдио ову пресуду по жалби.

55. Општинско јавно тужилаштво у Пироту је 26. децембра 2007. године затражило предузимање појединих истражних радњи због тога што тужени не поштује правоснажну пресуду о старатељству над децом од 26. октобра 2005. године.

II. РЕЛЕВАНТНО ДОМАЋЕ ПРАВО

А. Закон о браку и породичним односима, објављен у Службеном листу Социјалистичке Републике Србије – Сл. лист бр. 22/80 и 11/88, као и Службеном гласнику Републике Србије – Сл. гласник бр. 22/93, 25/93, 35/94, 46/95 и 29/01).

56. Члановима 390 и 391 став 1 предвиђено је, између осталог, да судови морају решавати све поступке за извршење старатељства над децом по хитном поступку.

57. Овај закон је стављен ван снаге у јулу 2005. године.

Б. Закон о извршном поступку, објављен у Службеном листу Савезне Републике Југославије – Сл. лист СРЈ бр. 28/00, 73/00 и 71/01)

58. Чланом 209, који посебно наглашава најбоље интересе детета, наводи се да треба да постоји почетни рок од три дана да се добровољно испуни налог за старатељством над дететом. После тог рока, међутим, примењиваће се новчане казне и, на крају, ако је неопходно, дете ће се одузети силом, у сарадњи са Центром за социјални рад.

В. Закон о извршном поступку из 2004. године, објављен у Службеном гласнику РС бр. 125/04.

59. Члан 224 одговара у суштини одредбама члана 209 Закона о извршном поступку из 2000. године.

60. Закон о извршном поступку из 2004. године ступио је на снагу у фебруару 2005. године, чиме је Закон о извршном поступку из 2000. године стављен ван снаге. У складу са чланом 304 овог закона, међутим, сви извршни поступци који су почели пре 23. фебруара 2005. године морају се завршити према Закону о извршном поступку из 2000. године.

ПРАВО

НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНОВА 6 И 8 КОНВЕНЦИЈЕ

61. На основу члана 6 Конвенције и члана 5 Протокола бр. 7, подносиатељка представке се жалила да је, због неизвршења правоснажне пресуде ради старатељства над децом од 26. октобра 2005. године, као и због ранијег пропуста тужене државе да изврши привремену меру за старатељство над децом од 13. јула 2004. године, била спречена да остварује своја родитељска права у складу са релевантним домаћим законодавством.

62. Суд сматра да прву притужбу треба разматрати и у смислу члана 6 став 1 и у смислу члана 8 Конвенције (види, *уз неопходне измене, Томић против Србије*, бр. 25959/06, став 105, 26. јуни 2007. године), док другу треба разматрати само према члану 8 (види *В. А. М. против Србије*, бр. 39177/05, став 115, 13. март 2007. године).

63. Релевантне одредбе наведених чланова гласе како следи:

Члан 6 став 1

“...Свако, током одлучивања о његовим (или њеним) грађанским правима и обавезама ... има право на правичну ... расправу у разумном року ... пред непристрасним судом ...”

Члан 8

“1. Свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, ...

2. Јавне власти неће се мешати у вршење овог права сем ако то није у складу са законом и неопходно у демократском друштву... ради заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других.”

А. Допуштеност

64. Суд примећује да представка није очигледно неоснована у смислу члана 35 став 3 Конвенције. Он даље примећује да није недопустива ни по једном другом основу. Због тога се мора прогласити допуштеном.

Б. Основаност

1. *У вези са неизвршењем правоснажне пресуде за старатељство над децом разматраним према члану 6 став 1 Конвенције*

(а) Аргументи које су стране изнеле

65. Влада је на првом месту приметила да предметни поступак подразумева сложена и осетљива питања. Друго, домаћи органи су учинили све да изврше правоснажну пресуду о старатељству над децом у питању, истовремено настојећи да заштите најбоље интересе деце подносиатељке представке. Треће,

подносиатеља представке је била неодлучна у захтеву за предају деце силом, у ситуацијама када је таква предаја могућа, и уместо тога била је склона да да предност постепеном поступку поновног спајања, одређивањем новчаних казни и уз помоћ Центра за социјални рад. Најзад, између деце, са којом се редовно састајала, и подносиатеље представке постојала је „добра емотивна веза“.

66. Подносиатеља представке је поново потврдила своје притужбе.

(б) Релевантна начела

67. Суд подсећа на његову установљену судску праксу у смислу да члан 6, између осталог, штити спровођење правоснажних, обавезујућих судских одлука које, у земљама које прихватају владавину права, не могу остати неизвршене на штету једне странке. Сходно томе, извршење судске пресуде се не може спречити, поништити нити се са њим може неоправдано каснити (види, међу другим ауторитетима, *Horsnby против Грчке*, пресуда од 19. маја 1997. године, *Извештаји о пресудама и одлукама 1997 – II*, стр. 510-11, став 40, *Burdov против Русије*, бр. 59498/00, став 34, ЕЦХР 2002-III и *Jasiūnienė против Литваније*, бр. 41510/98, став 27, 6. март 2003. године).

68. Суд даље примећује да је, без обзира да ли се пресуда извршава против приватног или државног актера, на држави да предузме све неопходне мере да се правоснажна судска пресуда изврши као и да тиме обезбеди делотворно учешће целог апарата, а ако то не учини неће се испунити захтеви садржани у члану 6 став 1 (види, уз одговарајуће измене, у контексту старатељства над дететом, *Pini и други против Румуније*, бр. 78028/01 и 78030/01, ставови 174 – 189, ЕЦХР 2004-V).

(в) Оцена Суда у вези са предметним случајем

69. Суд првенствено примећује да је спорни поступак извршења трајао отприлике две године (види ставове 32 и 52 у горњем тексту). Друго, и сама деца су била вољна да проводе време са подносиатељком представке, али су јасно ставила до знања да желе да наставе да живе са туженим (види став 47 у горњем тексту). Треће, сам тужени је највећим делом био некооперативан (види ставове 42 и 44 у горњем тексту). Четврто, Центар за социјални рад, и сам државни орган, играо је конструктивну улогу у поступку (види ставове 43, 45 и 52 у горњем тексту). Пето, домаћи судови су досуђивали новчане казне у два наврата, у покушају да обезбеде да тужени поштује одлуке (види ставове 37 – 39 у горњем тексту). Најзад, а као најважније, Општински суд је 17. априла 2008. године наложио физичку предају деце подносиатељки представке, али подносиатеља представке на крају, иако се марљиво трудила током целог поступка, није могла да физички преузме децу у одсуству њиховог изричитог пристанка у том смислу (види став 52 у горњем тексту).

70. С обзиром на горе наведено, иако саосећа са тврдњом подносиатеље представке, Суд не може а да не закључи да је држава предузела неопходне мере да се правоснажна пресуда донета у њену корист изврши (види став 68 у горњем тексту). Према томе, није дошло до повреде члана 6 став 1 Конвенције.

2. У вези са неизвршењем привремене мере за старатељство над децом и правоснажне пресуде за старатељством над децом, разматраног према члану 8 Конвенције

(а) Аргументи које су стране изнеле

71. Влада је изнела да није дошло до повреде члана 8. У вези са правоснажном пресудом за старатељство над децом, Влада се ослонила на аргументе већ изнете у ставу 65 у горњем тексту, док је, у вези са привременом мером за старатељством над децом, задовољна што су домаћи судови учинили све што су могли да се ова одлука изврши. Подносиатељка представке, међутим, није била довољно активна, пошто 30. августа 2004. године није преузеле децу, већ се уместо тога одлучила за постепен поступак спајања са децом уз помоћ Центра за социјални рад. У сваком случају, деца нису желела да живе са подносиатељком представке.

72. Подносиатељка представке је поново потврдила своје притужбе. Она је даље приметила да су деца систематски плашена и да им тужени није дозвољавао личне контакте са њом. Због тога су биле потребне одређене припремне радње пре него што се могао поново успоставити било какав значајан контакт.

(б) Релевантна начела

73. Суд примећује да узајамно уживање међусобног контакта родитеља и детета представља суштински елемент „породичног живота“ у смислу члана 8 Конвенције (види, између осталих правних ауторитета, *Monory против Румуније и Мађарске*, бр. 71099/01, став 70, 5. април 2005. године).

74. Даље, иако је примарни циљ члана 8 да заштити појединца од произвољног поступања јавних органа, постоје, осим тога, и позитивне обавезе присутне у делотворном „поштовању“ породичног живота. У оба контекста, мора се водити рачуна да се постигне правична равнотежа између супротних интереса појединца и друштва у целини. У оба контекста, држава ужива одређени простор за слободну процену (видети *Keegan против Ирске*, пресуда од 26. маја 1994. године, серија А бр. 290, стр. 19 став 49).

75. У вези са обавезом државе да спроводи позитивне мере, Суд сматра да члан 8 садржи право родитеља да се предузму мере за њихово поновно спајање са децом и обавезу националних органа да таква спајања олакшају (види, међу многим ауторитетима, *Iganaccolo-Zenide против Румуније*, бр. 31679/96, став 94, ЕЦХР 2000-I; *Nuutinen против Финске*, бр. 32842/96 став 127, ЕЦХР 2000- VIII; *Iglesias Gil и А. У. I. против Шпаније*, бр. 56673/00, став 49, ЕЦХР 2003-V).

76. Оно што је одлучујуће је да ли су национални органи предузели све неопходне мере како би олакшали извршење, како се може оправдано очекивати у посебним околностима сваког случаја (види, уз одговарајуће измене, *Hokkanen против Финске*, цитиран у горњем тексту, став 58; *Iganaccolo-Zenide*, цитиран у горњем тексту, став 96; *Nuutinen против Финске*, цитиран у горњем тексту, став 128; *Sylvester против Аустрије*, бр. 36812/97 и 40104/98, став 59, 24. април 2003. године).

77. У овом контексту, подобност неке мере се цени брзином њеног спровођења, пошто протек времена може да има непоправљиве последице за односе између детета и родитеља који са њим не живи (види *Iganaccolo-Zenide*, цитиран у горњем тексту, став 102).

78. Коначно, Суд је сматрао да се, иако мере принуде против деце нису пожељне у овој осетљивој области, употреба казни не сме се искључивати у

случају незаконитог понашања родитеља са којим деца живе (види *Iganaccolo-Zenide*, цитиран у горњем тексту, став 106).

(в) Оцена Суда

79. Суд примећује да је неспорно да веза између подносиоце представке и њене деце спада у оквир „породичног живота“ у смислу члана 8 Конвенције.

(i) У вези са неизвршењем привремене мере за старатељство над децом

80. Суд на првом месту примећује да привремена мера за старатељством над децом није била извршена од 4. августа 2004. године, када је извршење наложено, до 2. марта 2006. године, када је стављено ван снаге због доношења правоснажне пресуде о старатељству над децом (види ставове 1, 14 и 26 у горњем тексту). Друго, домаћи судови су прибегавали новчаном кажњавању туженог у покушају да обезбеде његово поштовање донетих одлука (види ставове 20 – 22 у горњем тексту). Најзад, а као најважније, тужени је привремено везан, а деца су предата подносиоци представке, али подносиоца представке није могла да их физички преузме пошто су деца почела да плачу и одбила да напусте туженог (види ставове 16, 17 и 69 у горњем тексту).

81. С обзиром на горе изнето, Суд налази да је држава предузела неопходне мере да се предметна привремена мера за старатељство над децом изврши. Према томе, није дошло до повреде члана 8 Конвенције.

(ii) У вези са неизвршењем правоснажне пресуде за старатељством над децом

82. С обзиром на одлуку према члану 6 став 1 и из истих разлога (види ставове 69 и 70 у горњем тексту), а у светлу судске праксе цитиране у горњем тексту (види став 76), Суд налази да није дошло ни до повреде члана 8 Конвенције по овом основу.

ИЗ ТИХ РАЗЛОГА, СУД ЈЕДНОГЛАСНО

1. *Проглашава* представку допуштеном,
2. *Утврђује* да није било повреде члана 6 став 1 Конвенције,
3. *Утврђује* да није било повреде члана 8 Конвенције.

Састављено на енглеском и достављено у писаној форми 18. новембра 2008. године, према Правилу 77 ставови 2 и 3 Пословника Суда.

Sally Dolle
Секретар

Francoise Tulkens
Председник